

Храпко І. Є.

асистент кафедри фінансів,

Буковинський державний фінансово-економічний університет

МЕРЕЖА УСТАНОВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

У статті визначено особливості формування мережі установ соціального захисту населення України, конкретизовано специфіку діяльності Міністерства соціальної політики України та апарату органів та установ в складі Міністерства, його регіональних представництв – Головних управлінь та Управлінь праці та соціального захисту населення. Охарактеризовано особливості діяльності профільних закладів соціального захисту населення країни.

Ключові слова: соціальний захист, заклади соціального захисту населення, будинки-інтернати, геріатричні пансіонати, психоневрологічні інтернати.

Постановка проблеми. Сучасні умови позиціювання держави на світовій арені зумовлюють необхідність відображення заходів владних структур в сфері соціального захисту населення, для забезпечення добробуту соціуму країни. Дана діяльність повинна знаходити своє відображення як і в сфері формування відповідного рівня соціальних стандартів, так і в сфері модернізації дій держави, стосовно формування необхідного рівня забезпечення вразливих верств населення, з метою виконання функцій, покладених на державу Конституцією. Відповідно в кожній країні, і в Україні, зокрема, формується відповідна мережа установ соціального захисту населення різнопрофільного характеру, яка охоплює забезпечення відповідними умовами проживання всі вразливі верстви населення країни. Даний сектор діяльності держави координується через роботу Міністерства соціальної політики України та його регіональних

представництв по областях і районах – Головних управлінь та управлінь праці та соціального захисту населення України, а також через функціонування відповідних фондів, різнопрофільних установ соціального захисту населення – будинків-інтенатів, хоспісів, реабілітаційних центрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання формування мережі установ соціального захисту населення займалися такі науковці як Мельничук М. В. [5], Корецька С. О. [6], Олефір О. [7], Нікітін В. А. [8] та інші як вітчизняні так і зарубіжні дослідники. Нормативно-правова база в даній сфері також характеризується частими змінами. Проте варто опрацювати та визначити питання формування мережі установ соціального захисту населення, як інструменту реалізації державою своїх функцій в соціальному аспекті та в умовах сьогодення.

Постановка завдання. Метою проведеного дослідження є визначення особливостей формування та функціонування мережі установ соціального захисту населення та окреслення специфіки їх діяльності в залежності від профілю та сфери охоплення населення. Порядок досягнення мети полягає у вивченні нормативно-правової бази, робіт науковців даної сфери, практики діяльності Міністерства соціальної політики України і формулювання власної думки щодо методичного спектру формування мережі закладів соціального захисту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виконуючи умови Конституції України, забезпечення добробуту населення, на державу поставлені функції надання відповідного рівня соціального захисту та соціального забезпечення населенню країни загалом. Відповідно до цих вимог в Україні функціонує Міністерство соціальної політики України, яке являється головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики, зокрема, у сфері соціального захисту населення [8].

Відповідно до Положення про Міністерство соціальної політики

України, затверджене Указом Президента України від 6 квітня 2011 року №389/2011 [1], на Міністерство соціальної політики України в сфері соціального захисту населення поставлені повноваження, які стосуються, зокрема, формування та реалізації державної політики щодо надання адресної соціальної допомоги вразливим верствам населення, у тому числі малозабезпеченим та багатодітним сім'ям, надання соціальних послуг людям похилого віку, інвалідам, бездомним громадянам, дітям з фізичними та розумовими вадами розвитку та іншим соціально вразливим верствам населення, формування та реалізація державної політики у сфері соціального захисту ветеранів, інвалідів, людей похилого віку, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

В межах своїх компетенцій Мінсоцполітики України здійснює координацію діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо застосування державних соціальних стандартів і нормативів фінансового забезпечення надання державних соціальних гарантій, визначає потребу регіонів у створенні установ соціального обслуговування населення, соціальної, трудової та професійної реабілітації інвалідів, організацій, що надають соціальні послуги соціально вразливим верствам населення, та координує роботу з їх створення, здійснює організаційно-методичне керівництво структурними підрозділами місцевих державних адміністрацій з питань праці та соціального захисту населення щодо організації роботи з надання соціальних послуг людям похилого віку, інвалідам, бездомним громадянам, іншим соціально вразливим верствам населення.

З метою координування реалізації соціального захисту та соціального забезпечення населення країни Мінсоцполітики розробляє правові, економічні та організаційні механізми, що стимулюють ефективну діяльність закладів соціального обслуговування, реабілітаційних установ, санаторіїв для інвалідів та дітей-інвалідів, підприємств та установ

протезної галузі, і забезпечує оптимізацію та розвиток їх мережі, разом з іншими центральним та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями бере участь у створенні безперешкодного середовища для маломобільних категорій населення [2]. Міністерством здійснюється координація роботи з соціального захисту бездомних осіб, а також методологічне забезпечення діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування стосовно соціального захисту дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб із їх числа. Важливим елементом діяльності Мінсоцполітики є здійснення контролю за додержанням законодавства, щодо встановлення опіки і піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, їх усиновлення, застосування інших передбачених законодавством форм влаштування дітей.

В рамках повноцінної реалізації покладених на Міністерство повноважень, здійснюється формування єдиної обліково-інформаційної системи соціального захисту населення, централізованого банку даних з проблем інвалідності та банку даних про дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також про сім'ї потенційних усиновителів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів, забезпечується робота з соціально-правового захисту дітей, запобігання бездоглядності та правопорушенням серед них, із соціально-психологічної реабілітації найбільш уразливих категорій дітей, контролює та координує діяльність служб у справах дітей [1].

Задля здійснення моніторингу соціального забезпечення громадян країни та забезпечення надання соціальних послуг та соціальних гарантій населенню Міністерство соціальної політики України координує в своїй мережі діяльність Міністерства соціальної політики АРК, Головних управлінь праці та соціального захисту населення в областях, м. Києві та

Севастополі, які діють при обласних державних адміністраціях та міських радах Києва та Севастополя відповідно, та Управлінь праці та соціального захисту населення, які функціонують на рівні районів та діють при районних державних адміністраціях [3].

Для максимізації задоволення потреб населення в соціальному захисті та з метою охоплення всіх категорій населення, які потребують допомоги держави для забезпечення відповідного рівня життя, в Україні діє досить широка мережа закладів соціального захисту населення.

Варто детальніше розглянути установи соціального захисту вразливих категорій населення, а саме людей похилого віку, дітей з фізичними і розумовими вадами розвитку, дітей які позбавлені батьківського піклування (рис.1).

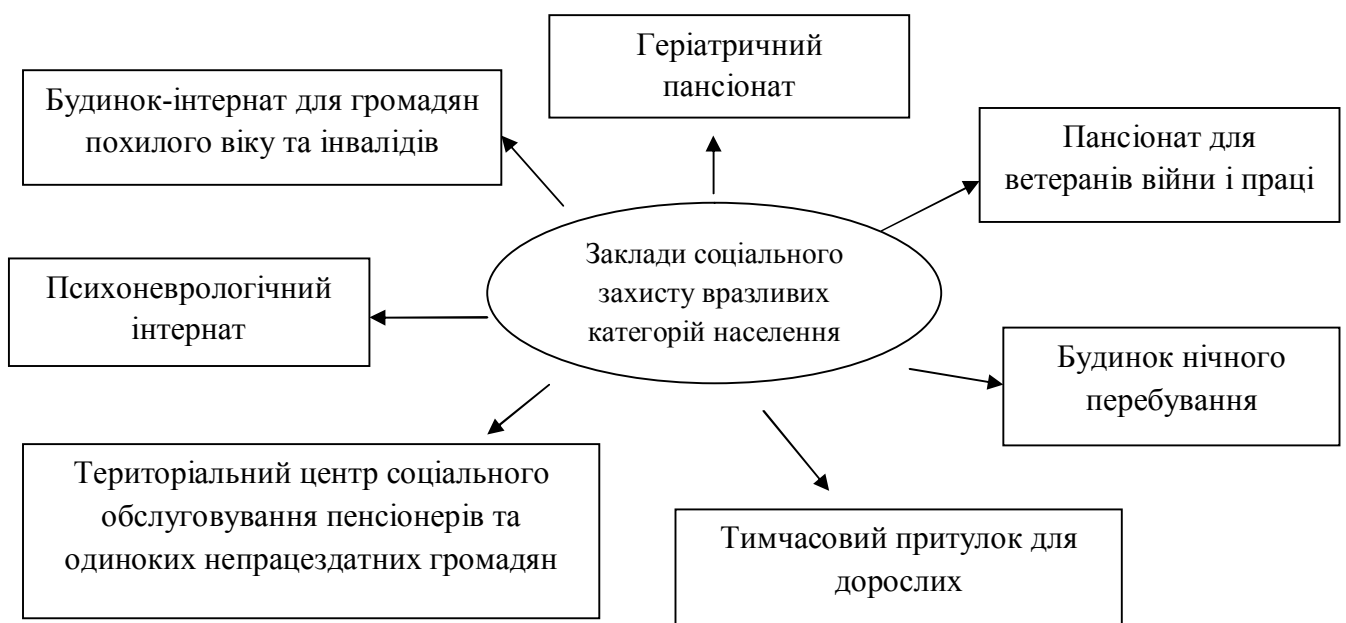

Рис. 1. Мережа установ соціального захисту вразливих категорій населення [Власна розробка]

Для конкретизації функцій кожної з вищезазначених установ необхідно охарактеризувати специфіку їх діяльності та визначити

особливості та термін послуг, які надаються відповідними установами населенню, зокрема його вразливій частині.

Будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів, пансіонат для ветеранів війни і праці (далі будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів) – стаціонарна соціально-медична установа загального типу для постійного проживання громадян похилого віку, ветеранів війни та праці, інвалідів, які потребують стороннього догляду, побутового та медичного обслуговування.

Геріатричний пансіонат, як один з видів установ соціального захисту населення, забезпечує соціально-побутове обслуговування, цілодобове медичне обслуговування, забезпечення життєво необхідними ліками, диспансеризацію проживаючих, лікування, організацію консультативної медичної допомоги фахівцями, а також госпіталізацію хворих у лікувально-профілактичні установи.

У геріатричний пансіонат приймаються на державне утримання громадяни похилого віку, які досягли пенсійного віку, і інваліди першої і другої групи старші за 18 років, які за станом здоров'я потребують стороннього догляду, побутового і медичного обслуговування, яким відповідно до медичного висновку не протипоказане перебування у будинку-інтернаті і які не мають працездатних родичів, зобов'язаних їх утримувати за законом.

Психоневрологічний інтернат – стаціонарна соціально-медична установа, призначена для постійного проживання громадян із психоневрологічними захворюваннями, які потребують стороннього догляду, побутового і медичного обслуговування.

Територіальний центр соціального обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян (далі територіальний центр) спеціальна державна установа, що надає послуги пенсіонерам, інвалідам, одиноким непрацездатним громадянам та іншим соціально незахищеним

громадянам вдома, в умовах стаціонарного, тимчасового та денного перебування, які спрямовані на підтримання їхньої життєдіяльності і соціальної активності.

Тимчасовий притулок для дорослих – організація нічного або тимчасового проживання громадян без визначеного місця проживання, осіб, що постраждали від фізичного або психічного насильства, стихійного лиха, катастрофи тощо, з наданням їм правової, психологічної, соціальної, медичної та побутової допомоги в подоланні тимчасових труднощів, сприянні у встановленні особи, відновленні документів, паспортизації та працевлаштуванні.

Будинок нічного перебування (далі нічліжний будинок) заклад соціального захисту для ночівлі громадян, які не мають житлового приміщення, яке б вони могли використовувати для проживання [4] .

Для деталізації мережі установ соціального захисту населення варто визначити градацію будинків-інтернатів для дітей з фізичними та розумовими вадами розвитку, при якій враховується вік, ступінь фізичної та розумової обмеженості, приналежність до відповідної статі та можливість до самообслуговування, адже дане питання є актуальним в умовах сьогодення.

Відповідно будинки-інтернати для дітей з фізичними та розумовими вадами розвитку поділяються на наступні види:

1. Будинки-інтернати I профілю – для вихованців з фізичними вадами і збереженим інтелектом дошкільного та шкільного віку, для яких самостійне пересування є значно утрудненим або неможливим, які частково себе обслуговують (змішані за статтю).

2. Будинки-інтернати II профілю – для вихованців з помірною та глибокою розумовою відсталістю та психічними розладами, які можуть навчатись, самостійно пересуватись і обслуговуватись (розділені за статтю).

3. Будинки-інтернати III профілю – для вихованців з глибокою розумовою відсталістю та психічними розладами, які можуть самостійно пересуватись і не можуть самостійно обслуговуватись (розділені за статтю).

4. Будинки-інтернати IV профілю – для вихованців з глибокою розумовою відсталістю та/або психічними розладами, які мають складні фізичні вади, не можуть самостійно пересуватись (або пересуваються з утрудненням) та самообслуговуватись (змішані за статтю).

Варто визначити, що покриття даними установами соціального захисту населення в Україні характеризується відносною забезпеченістю. Фінансова криза, наслідки якої знайшли свій відбиток і у фінансуванні даних закладів, зумовила необхідність реорганізації будинків-інтернатів різних профілів, а зокрема їх укрупнення, що є негативним елементом. В Україні наявний тільки один дитячий будинок-інтернат IV профілю, який знаходиться в с. Залуччя-Долішне Снятинського району Івано-Франківській області [9].

В Україні нині функціонує 1062 інтернатних закладів різних типів для дітей-сиріт і позбавлених батьківського піклування дошкільного і шкільного віку. Ці заклади мають статус так званих "сирітських". До їх числа належать 406 загальноосвітніх шкіл-інтернатів, 176 дитячих будинків, 48 будинків дитини, 376 дитячих будинків сімейного типу та 56 дитячих будинків-інтернатів. Щорічно в інтернатних закладах завершують близько 1,5 тис. дітей. Однак прослідковується стійка тенденція до того, що більшість вихованців інтернатних закладів є соціально та психологічно неадаптованими, мають відхилення у поведінці, підвищену агресивність, а створена система виховної роботи не спроможна сформувати у дітей життєво необхідні навички для самостійного життя. Майже 20% випускників не можуть влаштуватися на роботу або продовжити навчання та здобути певну професію, для 41% відсутня перспектива вирішення

житлових проблем, майже 20% колишніх вихованців притягується до кримінальної відповідальності. Відповідно дана ситуація вимагає удосконалення мережі закладів соціального захисту вразливих верств населення в контексті роботи над покращенням забезпечення соціальної адаптації дітей, або в створенні умов для їх постійного перебування у відповідних установах.

Важливе місце у мережі установ соціального захисту населення займають також центри соціальної реабілітації дітей-інвалідів. Мета діяльності центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів полягає в здійсненні заходів, спрямованих на розвиток і коректування порушень розвитку дитини-інваліда, навчання його основним соціальним і побутовим навичкам, розвиток здібностей, створення передумов для інтеграції в суспільство. До центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів зараховуються діти віком від півроку до 18 років з фізичними та (або) розумовими вадами розвитку, які отримали статус інваліда, у виняткових випадках можливе продовження терміну перебування дитини-інваліда після досягнення нею 18 років на один рік з метою завершення виконання індивідуального плану реабілітації.

Мережа установ соціального захисту населення у своїй діяльності підпорядкована відповідним управлінням чи Головним управлінням праці та соціального захисту населення, які функціонують при районних чи відповідних обласних державних адміністраціях [6].

Також установи соціального захисту населення можуть створюватись при міських радах, що затверджується відповідними рішеннями. Загалом забезпечення реалізації соціальної політики в Україні забезпечується Міністерством соціальної політики України, яке визначає специфіку надання соціальних послуг різним верствам населення задля забезпечення максимального добробуту населення країни .

У рамках реформування системи соціальних послуг відповідно до Закону України „Про соціальні послуги” та Плану дій з реалізації Концепції реформування системи соціальних послуг протягом 2012 року було реалізовано наступні кроки в сфері модернізації соціального захисту вразливих верств населення:

- створено при територіальних центрах транспортної служби «Соціальне таксі»;
- здійснення обслуговування вдома ліжкохворих громадян похилого віку та інвалідів;
- підтримане проживання підопічних психоневрологічних інтернатів в громаді;
- забезпечення соціального патронажу жінок з дітьми, які звільнились від відбування покарання у виді позбавлення волі на певний строк;
- обслуговування вдома ліжкохворих громадян похилого віку та інвалідів з розумовою відсталістю та психічно хворих.

Фінансування даних етапів модернізації сфери соціального захисту населення здійснюються з відповідних місцевих бюджетів.

Висновки. Питання соціального захисту населення завжди є актуальним і потребує постійного моніторингу та вдосконалення. Відповідно, формування достойної мережі установ соціального захисту населення забезпечить здійснення максимального покриття всіх верств населення, які потребують допомоги держави. Важливе місце у цій сфері беззаперечно відводиться Міністерству соціальної політики України, яке координує питання соціального захисту населення. Тому, розглядаючи перелік закладів соціального захисту населення, зокрема його вразливих категорій, варто приділити увагу питанню створення установ соцзахисту населення для дітей-інвалідів, з постійним перебуванням, з метою забезпечення їх соціальної адаптації, можливості усиновлення, а також

створення так званих «універсальних» дитячих будинків-інтернатів різнопрофільного характеру надаватимуть можливість максимально охопити потреби населення в даній сфері.

Список використаної літератури

1. Положення про Міністерство соціальної політики України від 6 квітня 2011 року №389/2011: Указ Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/13360.html?PrintVersion>
2. Про затвердження плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009-2015 роки "Безбар'єрна Україна": Постанова від 29 липня 2009 року №784 / КМУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/784-2009>
3. Методичні рекомендації з розроблення положень про структурні підрозділи соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій від 26.11.2012 № 741 / Міністерства соціальної політики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mlsp.kmu.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=146615
4. Про затвердження типових положень про дитячий будинок-інтернат, молодіжне відділення дитячого будинку-інтернату системи праці та соціального захисту населення від 02 квітня 2008 року №173 / Міністерство праці та соціальної політики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE15366.html
5. Корецька С. О. Нормативи та соціальні стандарти бюджетного фінансування галузей соціальної сфери /

С. О. Корецька //Економічний простір. – 2009. – №21. – С.130-137.

6. Мельничук М. В. Становлення соціального захисту та суспільного добробуту громадян в Україні: / М. В. Мельничук. – Донецьк, 2007. – 228 с.

7. Никитин В. А. Проблемы и направления реализации социального в обществе. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2006.

8. Олефір О. Фінансування системи соціальних гарантій у контексті забезпечення суспільного добробуту / О. Олефір // Україна: аспекти праці. – 2003. – №4. – С. 41-47.

9. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua>.

ХРАПКО И. Е. СЕТЬ УЧРЕЖДЕНИЙ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

В статье определены особенности формирования сети учреждений социальной защиты населения Украины, конкретизированы специфика деятельности Министерства социальной политики Украины и аппарата органов и учреждений в составе Министерства, его региональных представительств – Главных управлений и Управлений труда и социальной защиты населения. Охарактеризованы особенности деятельности профильных учреждений социальной защиты населения страны.

Ключевые слова: социальная защита, учреждения социальной защиты населения, дома-интернаты, гериатрические пансионаты, психоневрологические интернаты.

KHRAPKO I. E. THE NETWORK OF SOCIAL WELFARE UKRAINE

The the features of formation of a network of institutions social protection of the population of Ukraine are determined in the article. The specific activities of the Ministry of Social Policy of Ukraine and staff agencies and institutions in the Ministry, its regional offices - the main offices and departments of labor and social protection are concretized in the article. The features of the core institutions of social protection of the population are considered in details.

Keywords: social protection, social welfare institutions, boarding houses, boarding houses geriatric, neuropsychiatric boarding.